This e-book was digitized from an original copy by the West African Research Association for the African Language Materials Archive (ALMA) project. Original funding for this project was provided by UNESCO and the Council of American Overseas Research Centers (CAORC) in cooperation with the West African Research Association and Columbia University.

Please see the following web sites for more information about the ALMA project, contributing authors, and more titles in the series.

- Digital Library for International Research catalog: http://catalog.crl.edu/search~S16
- African Language Materials Archive (ALMA): http://www.dlir.org/e-books.html
- African language materials including interviews in video and PDF versions, documentary video, translation work, and bibliographies can be viewed at http://alma.matrix.msu.edu.

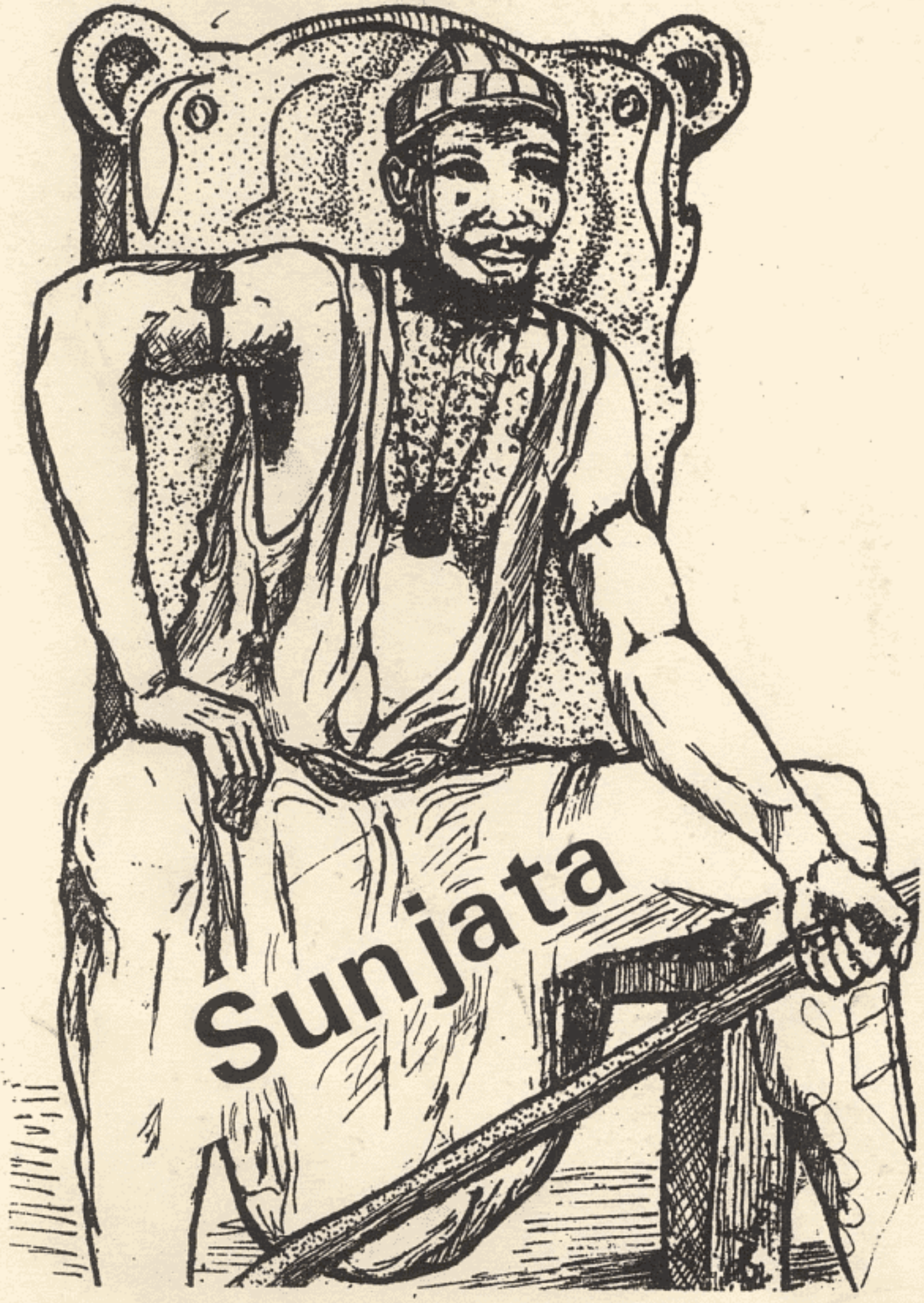
Sunjata

Sunjata

Bamba Suso le ye ñiŋ taarikoo fo

A safeelaa mu Faatumata Sidibe le ti.

Meŋ ye bukundiŋ ñiŋ bondi, wo le mu Bankoo Keebaa Karandi Yaamari Bundaa ti (National Literacy Advisory Committee).

Mrs. Sidibe sonta ko WEC International la Keebaa Karandi Bundaa ye Sunjata la taarikoo tembendi, ì ye a safee kotenke.

WEC International 1998

Sunjata la taarikoo

Duniyaa,
aaa duniyaa,
ñankumoolu Kabala,
Simboŋ niŋ Jata be Naarena.

Sunjata faamaa, Fatahuŋ Mahaŋ na mansayaa waatoo la Mandiŋ, dinkee kuwo koleyaata a ma baake. Bituŋ kibaarilaalu naata musoo doo taamanseeri a ye, meŋ keta Sankaraŋ Madibaa Konte dimmusoo ti, ì ka a fo meŋ ye ko Sukuluŋ. Ì ko a ye ko: "Niŋ i ye ñiŋ musoo futuu, i si diŋ wuluu a la meŋ na mansayaa ñoŋo nene te soto la Fatafinduu muumewo bee kono."

Bituŋ a naata wuli a taata Sankaraŋ. Kabiriŋ a futata Sankaraŋ Madibaa Konte ma, a ko a ye ko: "N naata musoo le ñini i bulu ì ka a fo meŋ ye Sukuluŋ." Bituŋ ì ye musoolu bondi a ye naŋ meŋ taata fo Sukuluŋ too, kononto. A la bitaarilaa ye bitaaroo ke a ko a ye ko: "A maŋ tara ñinnu kono de." Bituŋ Fatahuŋ Mahaŋ naata a fo Sankaraŋ Madibaa Konte ye ko: "Hani bii fo Sukuluŋ too doo maŋ tara jee baŋ?"

Sankaraŋ Madibaa Konte ko a ye ko: "Doo le fanaa be jee, n diŋo le mu, bari wo maŋ ke musu

ñiimaa ti." Fatahuŋ Mahaŋ ko a ye ko: "A bondi naŋ ŋa a je." Bituŋ ì naata a bondi naŋ a ye. Sukuluŋ ñiŋ, kutu woorowula le be a ñaadaa bala. Biriŋ Fatahuŋ Mahaŋ ñaa boyita a kaŋ doroŋ, a ko Sankaraŋ Madibaa Ḳonte ye ko: "N lafita ñiŋ ne famfaŋ baa la. I la futuu feŋo fo." Sankaraŋ Madibaa Konte ko a ye ko: "Feŋ te nte diŋo soto la fo foroyaa." Fatahuŋ Mahaŋ ko a ye ko: "Bari hani wo, feŋ-wo-feŋ n si a keme dii i la." Sankaraŋ Madibaa Konte ko a ye ko: "Hanii." Fatahuŋ Mahaŋ ko a ye ko: "Wo to n si feŋ-wo-feŋ, a taŋ dii i la."

Bituŋ Sankaraŋ Madibaa Konte naata Sukuluŋ dii a la, a niŋ a taata Mandiŋ. Ì be jee, ì be jee, Sukuluŋ naata konoo taa. A la musukeebaa fanaa naata konoo taa. Fatahuŋ Mahaŋ ye saatewo loo a la bankoo kara maafaŋo doo le la, a ka taa foñondiŋo la wo le to.

Bituŋ kabiriŋ a be taa, a ko a la musoolu ye ko: "Meŋ-wo-meŋ ye dinkewo wuluu ali kono, m be n na bankoo talentewo dii la wo le la, aduŋ wo le fanaa taa be ke la n na kewo bee ti." Bituŋ a taata.

Sukuluŋ Konte naata jiidi, meŋ keta Sunjata ti. A ye a la joŋo kii ka taa kibaaroo ñiŋ dantee. Kabiriŋ joŋo ñiŋ futata, a ye a tara Fatahuŋ Mahaŋ na moolu be kontoŋo la. Ì ko a ye ko: "Naa ŋà kontoŋ."

Bituŋ a siita. Musukeebaa fanaa naata wuluu, dinkee, ate wo waati kiliŋo la. Ì ye jaloo kii ka taa kibaaroo ñiŋ dantee. Kabiriŋ wo fanaa futata, a ye Fatahuŋ Mahaŋ na moolu tara domoroo le la. Bituŋ ì ye a kumandi, ì ko a ye ko: "Jali baa, naa ŋà kontoŋ foloo." A ko ì ye ko: "Kuma le be n daa de, Fatahuŋ Mahaŋ, i la musoo, Naaraŋ Daniyaŋ Konaate, wo le jiidita jee dinkee."

Bituŋ joŋo meŋ foloo ì ye a kii, kumata ko: "Aduŋ ì ye m foloo le kii de, ka Sukuluŋ Konte la jiidoo kibaari. Ate le foloo wuluuta dinkee." Fatahuŋ Mahaŋ ko a ye ko: "Nte ye meŋ foloo moyi, wo le be ke la n dinkee foloo ti."

Wo le ye a tinna jaloolu ka a fo Sunjata ye ko, Sumaa niŋ Laaree. Sunjata jusuboota, sanji woorowula a be ŋunuma la, a maŋ taama. Wo waatoo la, sita suŋo doo le be Mandiŋ jee, sita diŋ kiliŋ ne be a bala, ì ko moo-wo-moo ye wo sita diŋo kati noo ì ye a kesoo domo, ite maarii le be Mandiŋ mansayaa la. Sunjata fulaŋolu bee ka taa naa katoo la ì baañoolu ye le, ate be ŋunuma kaŋ hani saayiŋ.

Bituŋ luŋ kiliŋ a baamaa ko a ye ko: "Ite fele i be ŋunuma kaŋ, i fulaŋolu bee ka taa naa katoo la ì baañoolu ye." Bari a ye a tara Sunjata ye ñiŋ kumoo moyi le ko sitoo ñiŋ diŋo, niŋ meŋ ye a kati i ye hani

a kese kiliŋ doroŋ domo, ite maarii le be ke la Mandiŋ mansoo ti.

Sunjata naata ŋunuma fo a futata sita suŋo ñiŋ ma, a ye a suŋo muta a ye a wutu. Bituŋ a naata wo sita diŋo ñiŋ kati a bala, a ye a kunuŋ. Bituŋ a ye sita juwo ñiŋ landi a baamaa ye, a ko a ye ko: "Saayiŋ niŋ meŋ lafita naa la, fo ì ye ite ñininkaa de."

A maŋ mee a faamaa naata baŋ, hani wo bee Sunjata be ŋunumoo le la. Kuyanto taa siita, wo bee Sunjata be ŋunumoo le la. Ì taata ka kuyandirilaŋ muroo ñini. Wo tumoo ì ka kuyandiroo ke beroolu le la, ka ì lese. Bituŋ ì naata wolu duŋ ate Sunjata bulu. Kabiriŋ a ye ì muta, ì bee katita. Bituŋ ì taata ì ye buntuŋ baa fula loo, ì ko niŋ a ye a buloo laa wolu kaŋ, fo a si wuli. Bari kabiriŋ Sunjata ye a buloo laa ñiŋ buntuŋolu kaŋ, ì bee teyita. A naata a fo ì ye ko: "Niŋ diŋo boyita, a baamaa le ka a wulindi. Ali m baamaa kili." Bituŋ a baamaa Sukuluŋ Konte naata, Sunjata ye a buloo laa a sañoo kaŋ, kiribiti a wulita a loota. Jaloolu ka a fo wo le la ko, Jatamandiŋ wulita, feŋ baa wulita.

Wo tumoo Mandiŋ, kurutu le be jee niŋ ì ye a duŋ moo-wo-moo la, a niŋ a buka taa noo. Moo-wo-moo niŋ wo kurutoo taanoota, wo maarii le be Mandiŋ mansayaa la. Niŋ ì ye kurutoo ñiŋ duŋ a

faadiŋo feŋ-wo-feŋ na, a niŋ a buka taa noo. Ì ye a bo wolu la ì ko ì be a duŋ na ate la, a maŋ kuŋ a la, fo ì ye a kafu le. Kabiriŋ ì ye a kafu, a naata a duŋ kotenke, a niŋ a wulita.

A naata taa kuyaŋo to. Kuyaŋo koolaa, keetalaa naata sii. Sunjata ko ate maŋ lafi feŋ-wo-feŋ na fo jaloolu, aniŋ mansayaa. Bituŋ kabiriŋ a ko ate lafita jaloolu le la, ì ye naafuloo bee talaa ate maŋ nii soto wo to. Ì kumata ko: "Jaloolu te kuŋ noo la a bulu, kaatu feŋ te a bulu, aduŋ feŋ te meŋ bulu, wo te jaloolu mara noo la.

Fatahuŋ Mahaŋ lasiloolu, feŋ ne ka tara ì bala, niŋ i ye a fo, ì ka faa le. Bituŋ jaloolu kumata ko: "Ali ŋà wo fo, a si faa katabake, ŋà dahaa ŋà taa doolu yaa." Bituŋ soomandaa, jaloolu taata a daani ì ko a ye ko: "N Naareŋ, ǹ naata le i ye feŋ dii ǹ na." A taata wuloo kono a ye ñankumoo muta a ye a dii ì la. Biriŋ a ye a dii ì la, jaloolu ko a ye ko: "Ñankume kabala." Wo saamoo fanaa ì taata a daani. Feŋ te a bulu, a taata a ye loo ñini, a naata a dii ì la. Jaloolu ka a fo wo le la ko: "Mahara Mahaŋ Konaate, Hayimadu i niŋ Yamadu." Wo saamoo fanaa, ì taata a daani koteŋ. Feŋ te a bulu, a taata a ye liyo bo naŋ, a ye a dii ì la. Wo liyo ñiŋ mu woliwoli liyo le ti. Bituŋ ì ko a ye ko: "Woliwoli jii Maharaŋ Konaate.

Hayimadu niŋ Yamadu, jatoo faata Lambee suu kono dannaa." Wo saamoo koteŋ ì naata a kaŋ, ì ko a ye ko: "Feŋ te m̀ bulu." A taata, a ye taransu niŋ nonkoŋ fataroo suuñaa naŋ a ye a dii ì la. Wo tumoo kodi maŋ tara keriŋ. Bituŋ ì ko a ye ko: "Jata ye suuñaaroo ke, bari moo daa te haañi la a fo la." Wo le ye Sunjata too sii a ma. A too faŋo mu Muhamadu Konaate le ti.

Jaloo la denkiloo

Duniyaa, faa duniyaa.
Bii maŋ duniyaa daa.
Bii te duniyaa baŋ na.
Keebaa yaa Sora, Danka yaa be Suma.
Tili kiliŋ ye jaliyaa taama.
Demba niŋ kiliŋ m be bala ma.
Faraŋ, m be la kili fala fanaŋ ma.
Bula bere te feeyaa ti abadaŋ.
M be Sambe kala la.
Fayi te nane yaa.
Kunkiliŋ, n na Fayi be duutoo koto, dindiŋ mansa.
Diŋ bee niŋ a faa,
Jali bee niŋ a jiyaatii,
Kuma bee niŋ a fo luŋ,
Niŋ i bota Soora, Dankanaŋ niŋ Suma.

Ite le bota,
Aa wula bee niŋ Feeyaa Jawara Soora,
Wolu jamaanoo, wula mansa jamaani.
Ñiŋ jamaanoo mu kuu baa ti,
Kuu baa, kuu baa, Nahareŋ Mahaŋ Konaate.
Jatoo faata Lambee a siŋ ka buŋ.
Jata bandera, wolu kaŋ Nareŋ Mahaŋ
Konaate,
Jatoo faata a siŋ ka buŋ.
I tooñaa la jali kee.
Yara suba, Makaŋ suba, Daŋ suba.
Ñankumoolu kabala,
Simboŋ niŋ Jata Narenna.
Fo alitolu maŋ a loŋ
Kuu jamaa le tambita.
Sunjata nene maŋ naa Mandiŋ,
A ye Mansadindiŋ fula le boyi,
Na sara le Mandiŋ,
Kilifolaalu maŋ Sunjata keñaa loŋ.
Sunjata nene maŋ naa Mandiŋ,
A ye joŋ laa a kaba la, la simboŋo tara
Mandiŋ ne.
A kilifolaalu, wolu le maŋ Sunjata keñaa loŋ.
Sunjata nene maŋ naa Mandiŋ doho,
A ye simboŋo niŋ Kiñeera tara Mandiŋ ne.

A ye simboŋ baa Kiñeera tara Mandiŋ ne.
Niŋ jata maŋ kulu kati,
Toolee musu maŋ taa la konko la.
Jukuluŋ Kuŋ Mahaŋ Lekeleŋ Kuŋ Maha.
Siraa banji bu.
Ñiŋ bee, m be jumaa niŋ jumaa le kili la,
Amadu Mansayaata le, Kajo la.
Wo le ye Jina Musa wuluu.
A mansayaata Kajo la
Wo le ye Siraamaŋ koyoo wuluu,
Wo le ye Fili Daabo wuluu,
A jamaanoo banta.
Yamaru, wo, Mama Konaate banta.
Ñankumoolu Kabala.
Simboŋo niŋ Jata Naareŋ na

Sujata faadiŋolu naata a la kuwo juubee, ì maŋ laa a la. A la kuwo ye ì jaakali baake. Bituŋ ì naata tuura muta ì ye a dii koriteelaalu la ka Sunjata koritee ì ye. Wo tumoo Sunjata ka dannayaa le ke. A taata wuloo kono a ye sama fula faa, a ye ì feñoolu kuntu, a ye ì bula a la kufoo kono. Kabiriŋ a naata, a ye ì tara siiriŋ, bituŋ a ye ì kontoŋ, bari ì maŋ soŋ na a joo la. A ko ì ko: "Ali n joo, niŋ subu kuwo le be ali la, a fele ŋa sama fula faa ì be laariŋ wuloo kono. Ali si taa ì kamma ali ye ì kafu ali la suboo ma, bari ì ye ali kii meŋ na, ali a tu jee."

Koriteelaalu la keebaa wulita a ko Sunjata ye ko: "Niŋ moo ko a be i faa la, i niyo te a bulu, bari niŋ a ko a be i tiñaa la, hani niŋ a maŋ i tiñaa noo, a si i la haajoo tiñaa noo le. Jawuyaa booroo mu meŋ ti, jamfaañooloo."

Sunjata ko a ye ko:"N te taa noo de, m baamaa be suwo kono, m baarimmusoo be jee, n na kaloo be jee, n na dolo batoo be jee." Koriteelaa ko a ye ko: "N si wolu bee kili ì ye naa i danku jaŋ." A ye Sukuluŋ Konte kili koritee binoo la, Sukuluŋ Konte wulita. A ye Ñaaliŋ Suho kili, Ñaaliŋ wulita, biriŋ wo be naa, a niŋ a la kaloo naata ñoo la aniŋ a la kala beñoolu, niŋ a la dolo batoo. Bari janniŋ a ka finti, a taata juubeerilaa yaa juubeeroo la. Juubeerilaa ko a ye ko: "Ali be taa, i si a fo i baarinkewo ye, diminnaa kuu jamaa le be a soto la, bari niŋ a ye wolu bee nooma, a te Mandiŋ mansayaa la."

Ì taata ì ye siloo muta ì futata sila fatoo ma, a ye binoo ñininkaa, binoo ko a ye ko: "Ñiŋ siloo ka taa Sankaraŋ Madibaa Konte le yaa." Sunjata ko a ye ko: "Niŋ n taata niŋ jee la, n niŋ m baarimaa diŋolu si kuyaa." A ko a ye ko; "Ñiŋ sila doo duŋ?" Binoo ko a ye ko: "Wo ka taa Tamahaŋ Jondinkiyaa le yaa." Sunjata ko a ye ko: "M̀ be taa wo le la."

Sunjata taata wo siloo le la. Kabiriŋ a futata jee, a ye a tara wolu ye kaañoo le ke taa to a be fajoo la. Ì be naa, ì be sapu la, ì be a fo la ko: "Niŋ m be Mandiŋ mansayaa la, ŋa n na konnaa bula ñiŋ kaañi jii fajiriŋo kono, ŋa m buloo bula a nooma, a kana n jani. Bari niŋ n te Mandiŋ mansayaa la, a ye m buloo kuntu." Sunjata ye wo kaañoo le tara fajoo la, bituŋ a ye a la buluto konnaa bondi a ye a ke jii sumaa kono, a ye a dii Siyamakaŋ Jondikiya la.

Siyamakaŋ Jondikiya ko a ye ko: "Bantaŋolu be jaŋ, i si taa ñiŋ bantaŋolu to sumandiroo la. Niŋ moo-wo-moo ye ñiŋ bantaŋolu buŋ a foota, wo to, wo maarii mu jankadiŋo le ti." Sunjata jusubota, a taata a ye bantaŋo buŋ, a ye a la kaloo wutu, a ko: "Niŋ a ye tara sanji woorowula n konoo be m baamaa la, a kija nene maŋ a fara, niŋ ŋa bantaŋo buŋ, bantaŋo ye boyi." A ye bantaŋo buŋ, bantaŋo maŋ boyi. A taata a baamaa kaŋ a ko a ye ko: "I si n keñaa fo n ye. Niŋ jankadiŋo le mu n ti, i si a fo n ye, kaatu m be i faa la le, ŋa m faŋ faa." A baamaa ko a ye ko: "I ye kumoo meŋ fo wo le warata. I tooñaa la sanji woorowula i konoo be n na, n kijoo nene maŋ m fara, bari luŋ kiliŋ sotota, i faamaa ye n kili, samaa kono, saŋo be kuma kaŋ kabiriŋ a ye kiliroo fulanjaŋ, n kijoo faratoo taata a kaŋ. Taa i ye wo fo i la kumoo kono i ye a juubee."

Kabiriŋ Sunjata muruta a ye wo fo a la kumoo kono, a ye bantaŋo buŋ, bantaŋo maalaata, a ko a be boyi la. Tiraamakaŋ Jondinkiya fanaa sarita bantaŋo kaŋ, bantaŋo ko a be wuli la. Sunjata sarita a kaŋ, bantaŋo kuntuta teema a boyita. Hani bii niŋ bantaŋo be jaa la, a ka foloo turoo le to, a ye jii naŋ duuma la.

Tiraamakaŋ a ye Sunjata tulu buŋ. Sunjata ye a bulu kaŋo muta, a ko a be a kati la. Sunjata baarimmusoo naata, a ko a ye ko: "Biriŋ m̀ be bo la Mandiŋ, n ko i ye le diminnaa kuu jamaa le be i soto la, niŋ i ye wo diminnaa kuwo bee nooma, i te Mandiŋ mansayaa la, aduŋ wo diminnaa taamanseeroo doo le mu ñiŋ ti."

Sunjata ko a ye ko: "I tooñaa la." Tiraamakaŋ Jondikiya ko a ye ko: "Kewo meŋ na keeyaa warata nte la keeyaa ti, wo te tu la nte yaa, taa."

Bituŋ a tambita, a taata Fariŋ Burema Tunkara yaa Neema. Tunkaroolu bee bota Neema le. Biriŋ a taata Fariŋ Burema Tunkara yaa, a be dannayaa le la jee. Niŋ a baadiŋ meŋ mansayaata teneŋ, janniŋ a ñoŋ teneŋ, wo si faa. Niŋ Susu Sumankuru maŋ meŋ faa kidoo la, a si a faa buwaayaa kono. Mansa taŋ kononto a niŋ kononto a ye wo le faa.

A tuta moo kiliŋo meŋ na ka a toloo, wo maŋ soŋ ka a toloo, kaatu a ko Sumankuru be a faa la le. Ì ko a ye ko: "A siiita i ma le. Ǹ te i tu la jee, aduŋ i la mansayaa te sawundi la. Niŋ a siita meŋ ma, a ka dii wo le la. Bituŋ wo suutoo Fariŋ Burema Tunkara wulita ạ taata Susu Sumankuru yaa. A ko a ye ko: "Niŋ nte mansayaata, kana m faa. I lafita feŋ-wo-feŋ na Mandiŋ, n si a dii i la." Kabiriŋ a bota Sumankuru yaa, a futata naanewo to doroŋ, a boyita, a faata.

Jaloolu niŋ mansariŋolu naata ì ko a ye ko: "Ǹ te i too safee la ǹ na taarikoo kitaaboo kono. I silata saayaa meŋ na, i fele i maŋ kana a ma." Ì doomaa doo be jee ì ye wo wulindi ì ko a ye taa Sunjata nooma, a faadiŋolu bee banta. Bituŋ wo taata a nooma Neema, Fariŋ Burema Tunkara yaa. A be futa la waatoo meŋ na, a bataata baake. Bituŋ kabiriŋ a baarimmusoo ye a je, a jusulaatoo niŋ boroo ye a benduŋ a mininta a la. Kabiriŋ wo ye i miniŋ a la, a boyita. Wo ye a tara Sunjata be dannayaa la wuloo kono.

Kabiriŋ Sunjata naata, a ko a ye ko: "N kotoo le n ñori m boyita." Sunjata ko a ye ko: "I ye i baarimmusoo le ñori a boyita, ite mu Foofana le ti. Ite te Mandiŋ mansayaa la." Wo le ye Foofana kontoŋolu saabu. Sunjata doomaa le mu.

Sunjata muruta naŋ a ye a tara a baamaa be kuurandiŋ. A loota a baamaa kunto, a ko a ye ko: "N naa, ì ye n kili Mandiŋ mansayaa la, bari niŋ a ye a tara n te Mandiŋ mansayaa la, i ye tu kuurandiŋ, kaatu n te i kuurantoo tu la jaŋ. Bari niŋ a ye a tara m be Mandiŋ mansayaa la le, i ye faa janniŋ fanoo ka ke. Janniŋ fanikewo, Sukuluŋ Konte faata. Ì taata kibaaroo futandi Fariŋ Burema la ko Sukuluŋ Konte maŋ tara keriŋ. Bituŋ Fariŋ Burema naata a fo ì ye a fo Sunjata ye ko, a te a baamaa baadee la dulaa to, fo niŋ a ye baadee kenoo saŋ foloo.

Sunjata ko a ye ko: "M be a saŋ na ñaadii le?" A ko Sunjata a ye ko: "I si sanoo duŋ ñoo daa. I ye doo ke a foŋo to, i ye doo laa a siŋo to. Wo kaañanta bankoo daameŋ fee, i si jee siŋ i ye a baadee jee." Sunjata naata wo le ke. Kabiriŋ a ye wo ke, a ye sanoo laa leefaa kaŋ, a ye wolo kiloo laa jee, a ye daa teleŋo laa jee, a ye ñantaŋ kotoo laa jee, a ye a samba Fariŋ Burema Tunkara ye. Moo doo le be Fariŋ Burema Tunkara la buŋo kono ì ka a fo a ye Makaŋ Kuubee Lonnaa, aniŋ doo fanaa be jee ì ka a fo a ye ko, Makaŋ Kuubee Fo. Kabiriŋ Makaŋ Kuubee Lonnaa ye ñiŋ je, a ko ì ye ko: "Nte ŋa ñiŋ loŋ de." Bituŋ Makaŋ Kuubee Fo kumata ko: "Nte fanaa si a kuwo fasari noo le de." Bituŋ a naata a fasari ko Sunjata la taamanseeroo ye ñiŋ ne

yitandi ko, luŋ si naa sii, Fariŋ Burema la ñiŋ saatewo si teyi ko ñiŋ daa teleŋo be ñaameŋ. Luŋ si naa sii, woloo si kiloo laa ñiŋ saatewo tumbuŋ noo to, aduŋ ñantaŋ foroo te je la jaŋ.

Wo tumoo le mu a wulita a niŋ a baarimmusoo Ñakaleŋ Juma Suunoo, a niŋ Balafaa Seke Kuyaate, a niŋ a doomaa, ì taata futa Data jalaŋ. Kabiriŋ ì futata jee, Sunjata ko a la jaloo ye ko: "Suwoolu kumandi." Jaloo ñiŋ ko a ye ko: "Suwoolu wolu mu muŋ fennu le ti Naareŋ Konaate?" Sunjata ko a ye ko: "Jaloo mu korontotoo le ti, suwoolu kumandi doroŋ." Bituŋ jaloo ñiŋ naata kumandiroo ke suwoolu la, suu baraa fintita naŋ.

Sunjata ko a ye ko: "Suu ñiimaa le mu ñiŋ suwoo ti, bari niŋ kuuraŋo ye a maa, a te bo la." Jaloo naata kiliroo ke kotenke, suu kelembo fintita naŋ. Sunjata ko a ye ko: "M maŋ ñiŋ fanaa fo." Jaloo ye kiliroo ke kotenke, suu sambaŋo fintita, Sunjata seleta sambaŋo le foloo kaŋ. Wo le ye a tinna jaloolu ka a fo ko, suwoolu duŋ be sambaŋ jimme.

Aa ye suwoolu-wo,
Suwoolu Siraamakaŋ ñaani,
Suwoolu wo ye e-ee,
Siraamakaŋ ñaani dumbe Makaŋ n ye,
Wulo-o janka yaa taa,
Suu ke n kaŋ na niŋ kirikee.

Sunjata ko a ye ko: "N te duŋ na Mandiŋ fo n niŋ Sumankuru ye n kele foloo." A ko a be jalayoo le bo la. A ko Fa Seya Kuyaate ye ko: "I si n na kelejawaroolu kili n ye." Bituŋ Kuruŋ Kureŋ Kama Foofana naata, a niŋ kala wuli kiliŋ keme naani taŋ naani aniŋ naani.

Sunjata ko a ye ko: "Keloo maŋ sii foloo, Tiraamakaŋ maŋ naa." Wo niŋ a la moolu taata. Ì be jee, Soraa Musa naata a niŋ kala baa wuli kiliŋ kala baa keme naani, kala baa taŋ naani niŋ naani. Sunjata ko a ye ko: "Hani bii keloo maŋ sii de, Tiraamakaŋ maŋ naa." Soraa Musa ko a ye ko: "Fo Tiraamakaŋ ne fisayaata ntolu bee ti baŋ?" Sunjata ko a ye ko: "A maŋ fisayaa ali bee ti, bari a ka keloo ke soomandaa, a ye wuraaramaŋo ke, n niŋ a ye taa beŋ kele baa to."

Sankaraŋ Madibaa Konte fanaa naata a niŋ kala baa wuli kiliŋ kala baa keme naani, kala baa taŋ naani aniŋ naani. Sunjata ko a ye ko: "Keloo maŋ sii de, Tiraamakaŋ maŋ naa." Sankaraŋ Madibaa ko a ye ko: "Fo Tiraamakaŋ ne fisayaata ntolu bee ti?" Sunjata ko a ye ko: "A maŋ fisayaa ali ti, bari a ka keloo ke soomandaa, a ye wuraaramaŋo ke, niŋ a ye taa beŋ kele baa to." Wo jusubota, a ye keloo saba, kaloo ye siisiyo bo. A ye jamboo laa a ye kaloo fayi,

kaloo ye muru buŋ, a ye murumuru buŋ, a ye Jembe buŋ, a ye Jembeliŋ Koleŋ buŋ, a ye Fulandiŋ Seka buŋ a bota kunkoo to Seka la.

Biriŋ wo keta, Tiraamakaŋ ye a la musoolu kili, a ye furuyaa tikoolu siti ì kuŋ na, a ye furuyaa faanoo ke ì la, a ye a faŋ kasankee, a ye i laa samba kaŋ ì taata a landi Sunjata koto. A ko Sunjata ye ko: "Niŋ n niŋ Susu Sumankuru benta, luŋ meŋ na, niŋ nte maŋ ate ke teŋ, ate be nte ke la teŋ ne." Biriŋ wo keta, keloo wulita. Ì benta Tawuŋ Baara, keloo diyaata Susu Sumankuru la. Ì benta Umbara, keloo diyaata Susu Sumankuru la. Ì benta Kaniñaa kotenke, biriŋ keloo keta Kankiñaa, Sunjata baarimmusoo, Ñaaliŋ Juma Suho ko Sunjata ye ko: "N kotoo, jii kandoo ka moo faa le, bari jii summaa fanaa ka moo faa noo le de. Numoo mu musoo le ti, n niŋ a tu ñoo la." Sunjata ñiŋ baarimmusoo, ate le ñiiñaata Mandiŋ musoolu bee ti, aniŋ Susu musoo muumeelaa bee.

Bituŋ Ñaaliŋ Juma Suho ye i paree, a taata Susu. Niŋ i ye a je ì ka fo numoolu ye Kukuba, Bantaŋ baa, Ñoyiñanna aniŋ Kamba Sikaya, Susu Sumankaru la bulundaalu le mu ñinnu ti, janniŋ ì be duŋ na tatoo kono. Ñaaliŋ Juma Suho taata. Niŋ a ye daa-wo-daa konkoŋ, wolu si a joo, ì bee si lafi a la. Bari a si a fo ì

ye ko: "Nte maŋ ke ali la luntaŋ ti, nte ka taa Susu Sumankuru le yaa." Wolu si daa yele a ye a si tambi. Wo tumoo la, sooninkeeyaa le be keriŋ, mansariŋ musoo niŋ numu kewo buka ñoo kanu. Bari bii tiloo la, wo maŋ ke tana ti, m̀ be Misilimeyaa tiloo le kono.

A taata fo a futata Susu Sumankuru la buŋo kono. Susu Sumankuru lafita a niŋ a ye ñoo je, bari Ñaaliŋ Juma Suho ko a ye le ko: "Luntaŋo meŋ naata i yaa, wo maŋ koronto sii." Ì kacaata fo a meeta, bituŋ Ñaaliŋ Juma Suho naata a ñininkaa a ko a ye ko: "Keloo naata i la ñiŋ saatewo kaŋ, a buka a tiñaa noo, muŋ ne ye wo saabu?" Susu Sumankuru ko a ye ko: "Nte faamaa maŋ ke hadamadiŋ ti, nte faamaa mu jinoo le ti. Kuŋ woorowula le be a la, niŋ keloo naata, niŋ a ye a daa yele, kumuriŋolu si finti naŋ. Niŋ ì ye moo-wo-moo buŋ, wo maarii ka faa le." Bituŋ Ñaaliŋ Juma Suho ko a ye ko: "I faa la wo kuŋ woorowuloo duŋ muŋ ne si wo tiñaa noo?" Susu Sumankuru ko a ye ko: "Kuwo meŋ si wo tiñaa, a be keriŋ ne." Bituŋ Sumankuru baamaa ye ì diyaamukaŋo moyi, a fintita naŋ ì kaŋ. A ko Susu Sumankuru ye ko: "Suuto kiliŋ luntaŋo, kana i kono bee fo a ye de." Ñaaliŋ ko Susu Sumankuru ye ko: "Wo to nte be taa le, kaatu i baamaa be m bayi kaŋ ne."

Sumankuru ko a ye ko: "Ñiŋ mu musukeebaa le ti." Bituŋ a wulita a taata a ye doloo dii a baamaa la, wo ye i laa a siinoota. Bituŋ ì tententa ì la kacaa la. Sumankuru ko a ye ko: "Nte faamaa mu jinoo le ti. Nte konoo be m baa la tuma meŋ, musu fula le ye n konoo taa. Suusu niŋ Dabi. Niŋ m be Dabi kono, Suusu si kuuraŋ fo lookuŋ. Niŋ n yelemata Suusu kono, Dabi si kuuraŋ fo lookuŋ, fo n wuluuta." Wo le ye a tinna ì ka a fo numoolu ye baa fula Suusu.

Ñaaliŋ Juma Suho ko a ye ko: "I wo faamaa meŋ ka i maakoyi ka mansa-wo-mansa bayi, muŋ ne duŋ si wo faa noo?" Susu Sumankuru ko a ye ko: "Meŋ si wo faa noo, wo le mu siisee koyoo saaliŋo ti, ka a niŋ koritee munkoo ñaami, ka a ke kinti banoo kono, ka a ke kaloo daa to. Niŋ wo kaloo fayita, wo le be m faamaa faa noo la. Wo kaloo le be a kuŋolu bee soo la."

Ñaaliŋ Juma Suho ko a ye ko: "Niŋ wo keta, i la saatewo teyita, ite be ke la ñaadii le?" Susu Sumankuru ko a ye ko: "Niŋ wo keta, nte be yelema la tuŋo le ti." Ñaaliŋ ko a ye ko: Saayiŋ niŋ moolu ye wo tuŋo janjaŋ duŋ?" Susu Sumankuru ko a ye ko: "N si yelema siboo ti." Ñaaliŋ ko a ye ko: "Niŋ moolu ye wo fanaa kuntu duŋ?" Sumankuru ko a ye ko: "N si ke tonkoloŋo ti." Ñaaliŋ ko a ye ko: "Niŋ moolu niŋ

faŋo dunta wo kono duŋ?" Sumankuru ko a ye ko: "N si ke jamba duuduwo ti." Kabiriŋ a ye wo fo, a kijoo ye a fara, a ye i deyi. Jamba duuduwo, kiditii-wo-kiditii ka i siti a buŋ na, saayiŋ-saayiŋ i la kidoo si teyi i bulu. Suusu Sumankuru yelemata wo le ti.

Bituŋ Ñaaliŋ Juma Suho naata a fo a ye ko: "M batu ŋa finti jonkoŋo la, ŋa naa. A ye a tara konnaa le be a buloo to, wo mu koritee bulutotaa le ti, a ka diyaamu le. Bituŋ kabiriŋ a fintita jonkoŋo la, a ye wo konnaa le ke fenkeŋo kono, ate sawunta tatoo la a taata.

Sumankuru be laariŋ a be a batu kaŋ. Moo ye moo meŋ kanu, a ka a neenee noo le. Niŋ Sumankuru diyaamuta ka a fo a ye i maŋ naa hani saayiŋ, konnaa si a jinkaŋ ka a fo a ye ko: "M batu, moo meŋ naata i yaa luntaŋyaa la, wo maŋ koronto sii." Sumankuru meeta baturoo la, fo duntuŋ kumoo be naa sii la. Bituŋ a korontotoo wafuta jonkoŋo la, a maŋ moo je, fo a ye konnaa meŋ tara laariŋ fenkeŋo kono. Kabiriŋ a ye a loŋ ko konnaa le ka diyaamu a ye, a kumboota.

Bituŋ ì naata Tiraamakaŋ kii ka taa a muta, bari a ye a tara le Ñaaliŋ ye Sumankuru la kulloolu bee waañaari. A ye meŋ bee fo a ye, ì ye a bee le ke a ñaama. Ñiŋ daliiloo le ye a tinna Konte Kontoŋolu

buka siisee koyoo domo. Bituŋ kabiriŋ ì ye keloo dedaa, ì ye kaloo ñiŋ dii Sankaraŋ Madibaa Konte le la, wo le a fayi.

Wo le ye a tinna ì ka a fo, kaloo kuŋo niŋ a kaŋo bee niŋ wuloo. Kaloo be foŋo kono Faa Karanda, ate le ye jinoo faa konkoo to. Kabiriŋ a ye jinoo faa konkoo to Suusu, ì naata a kumandi Mandiŋ kala wuleŋ bunnaa la. Wo saamoo soomandaa keloo wulita. Kelediŋolu ye saatewo beŋ. Janniŋ talaŋ fula, ì ye jee teyi. Bituŋ Ñaaliŋ Juma Suho be kelediŋolu bala ì be Suusu Sumankuru ñini kaŋ. Niŋ i ye saa kuŋo kuntu, too meŋ tuta jee, wo mu juloo le ti. Ì be wo ñinindiroo le la doroŋ, ì ye tonkoloŋ baa je a wulita. Ñaaliŋ Juma Suhi ko ì ye ko: "Ate le mu, a kana kana de. " Kewolu niŋ ì la tamboolu kidita a kaŋ ì dunta tonkoloŋo kono, ì maŋ feŋ je fo sibi juwo. Ñaaliŋ ko ì ye ko: "A famfaŋ baa le mu." Moolu kidita a kaŋ kotenke ì ye siboo ñiŋ sepu fo a be naa boyi la doroŋ, a yelemata tuŋo ti. Ñaaliŋ ko ì ye ko: "Ate le mu." Moolu ye i ñuŋ teeraŋolu la ì ko ì be tuŋo ñiŋ janjaŋ na doroŋ, a yelemata jamba duuduwo ti, a tiita wula dibiriŋo kono.

Manda Kante
Samaka Kante
Tunkaŋ Kante

Baayaŋ Kante
Soki niŋ Sirimaŋ
A be faroo fee la maraa la
Suusu niŋ Dabi teema
Dabaari tiñaalaa.

Jambaduuduwo dunta wula baa kono. Suusu Sumankuru la kuwo danta jaŋ ne.

Bituŋ Sunjata naata Mandiŋ bee beŋ. Nunto moolu la kuwo niŋ saayiŋ moolu la kuwo maŋ kiliŋ. Nuntoo kontoŋ te keriŋ. Kontoŋolu mennu be keriŋ saayiŋ, mu Sunjata la kumakaŋolu le ti. Sunjata mu moo kaawaakuuyaariŋ baa le ti. Moo-wo-moo ye jarinteeyaa kuu-wo-kuu meŋ ke, niŋ i futata a ma, a ka i kontoŋ wo le la.

Jali Bamba Suusoo wo le ye taarikoo ñiŋ kumoolu seyinkaŋ. Fatumata Sidibe wo le foloo ye a kumakaŋolu safee Mandinka kaŋo to. Bituŋ ntolu naata a seyinkaŋ safee.